

dr Małgorzata Majewska (IDIKS UJ)

Propozycja wykorzystania filmu edukacyjnego „Tożsamość w internecie” podczas lekcji wychowawczej

Przedmiot: Lekcja wychowawcza

Klasa: Gimnazjum/Liceum, klasy 1-3

Czas trwania: 2x 45minut

Temat lekcji: Blaski i cienie naszej obecności w sieci.

Cel lekcji: ukazanie konsekwencji wynikających z obecności ludzi w świecie wirtualnym.

Cele operacyjne:

- uczeń definiuje pojęcia: prywatność, cyberświat, cyberprzemoc;
- porównuje komunikację w świecie rzeczywistym i cyberświecie;
- uczeń charakteryzuje życie młodych ludzi w wirtualnym świecie (zauważa w tym sprzeczność, brak logiki) i dostrzega, że jego własne życie toczy się równolegle w dwóch światach: rzeczywistym i wirtualny.

Pomoce naukowe: film „Tożsamość w Internecie”, sprzęt dvd potrzebny do emisji

Metody pracy: dyskusja, analiza filmu, praca w grupach

Przebieg lekcji nr 1:

1. Sprawdzenie obecności.

2. Wprowadzenie tematu lekcji.

Nauczyciel dokonuje krótkiego wprowadzenia: Dziś będziemy rozmawiać na temat waszej obecności w wirtualnym świecie.

Zadaje pytania:

- Czy widzicie czasem w jakimś miejscu publicznym ludzi, którzy wyglądają jakby przyszli razem, ale w ogóle nie rozmawiają ze sobą?

Na przykład rodzice siedzą z dziećmi, ale zamiast rozmowy, dzieci cały czas w coś grają na tablecie?

- Czy często wasz telefon jest odłożony gdzieś na boku i nie patrzycie na klawiaturę dłużej niż godzinę?

- Czy zdarzyło się wam siedzieć ze znajomymi w jednym pomieszczeniu i każdy z was sprawdzał coś w telefonie? Byliście razem ale nie rozmawialiście ze sobą?

Cel pytań:

posumowanie treści, które padły podczas rozmowy; wzbudzenie u młodych ludzi refleksji - technika jest elementem ich codzienności; ani oni, ani ich znajomi nie są w stanie obejść się bez stałej obecności internetu.

3. Rozwinięcie:

Wychowawca przechodzi do kolejnego zagadnienia. Dowartościowuje uczniów poprzez wskazanie ich sprawności w obsługiwaniu urządzeń technicznych i sprawności w posługiwaniu się internetem.

- Czy czujecie, że lepiej i sprawniej radzicie sobie z techniką niż wasi rodzice i dziadkowie?

- Co potraficie zrobić na komputerze czy telefonie komórkowym, czego nie potrafia zrobić starsze od was osoby?

Uczniowie podają odpowiedzi, np.:

- uczyć swoich rodziców czy dziadków, nie tylko jak obsługiwać sieć, ale jak włączyć nowy telewizor czy ustawić nagrywanie na dvd.
- ściągać babci nową aplikację, a mamie ustawiają konto w banku.
- lepiej i szybciej potrafią sprawdzić godziny otwarcia urzędu skarbowego czy ściągnąć program do obsługi PIT-ów. Mimo, że ani urząd skarbowy, ani PIT nie należą do ich rzeczywistości

Nauczyciel, gdy młodzież poczuje się pewna i doceniona, zaczyna pokazywać drugie oblicze takiej sytuacji:

- Dzisiejsza młodzież to pierwsze pokolenie, które cały czas żyje w światach równoległych: **rzeczywistym i wirtualnym**. Większość dzieci w wieku szkolnym ma stały dostęp do sieci. Posiada też telefony, a często i tablety. Większość nastolatków śpi z komórką koło łóżka; ma przynajmniej dwa adresy mejlowe; posiada profil na facebooku i innych portalach społecznościowych. Potrafi w ciągu kilku minut sprawdzić ceny biletów lotniczych do najdalszych zakątków świata; godziny otwarcia muzeum w Nowym Jorku, informacje o tym, na jakim etapie jest procedura wydawania nowego dowodu osobistego dla jego rodzica.

4. Przedstawienie problemu:

- Czy nie odnosicie czasem wrażenia, że mimo że jesteście wśród ludzi, tak naprawdę nie pamiętacie, co przed chwilą powiedział kolega, bo właśnie sprawdzaliście mejla albo wpis na facebooku?
- Jak sądzicie, jakie będą skutki ciągłego życia w dwóch światach?

Nauczyciel wprowadza rozróżnienie na sytuację bezpośredniej komunikacji i komunikacji w internecie.

5. Podział klasy na dwie grupy.

Jedna ma za zadanie wyróżnić cechy komunikacji w świecie rzeczywistym. Druga grupa – w wirtualnym. Kiedy jedna grupa przedstawia cechy charakteryzowanego przez nią świata, druga ma za zadanie znaleźć odpowiednik tej cechy w przestrzeni internetowej.

Wskazówki merytoryczne dla nauczyciela:

świat rzeczywisty	świat wirtualny
Jesteśmy w fizycznym kontakcie z drugim człowiekiem;	Jesteśmy w kontakcie pozornym; widzimy tylko to, co drugi człowiek napisał;
Widzimy jego mimikę i gesty;	Emotikony mają POZOROWAĆ gesty i inne komunikaty niewerbalne. Warto zauważyć, że drugi człowiek dodaje emotikon tylko w takich sytuacjach, jeśli sam chce coś przekazać; pomijane są w ten sposób emocje niechciane;
Komunikacja niewerbalna odkrywa czasem emocje, które nadawca chce ukryć: zawstydzenie, niepewność, gniew;	Ta sfera zupełnie jest pominięta;
W codziennej komunikacji najważniejsze jest zachowanie twarzy drugiego człowieka, czyli uszanowanie jego godności; jeśli naruszamy czyjąś godność, odbiorca natychmiast reaguje;	Internet jest anonimowy, każdy może obrazić, ośmieszyć drugiego człowieka. POZORNIE bez konsekwencji;
Rozmowa z drugim człowiekiem jest osobista, nikt jej nie słyszy, pozwala zachować prywatność ;	Nie ma żadnej gwarancji zachowania prywatności. Każdą wypowiedź czy zdjęcie można opublikować i udostępnić setkom innych ludzi;

6. Podsumowanie (podłoże psychologiczne)

Życie w równoległych przestrzeniach ma swoje konsekwencje dla relacji z innymi ludźmi. Taka sytuacja, obecna w wielu rodzinach, skutkuje zanikiem umiejętności BYCIA W DIALOGU. Rozmowa w jednym wymiarze, bez równoległej obecności w sieci, to szansa na taką komunikację, w której na pierwszym planie jest nasz rozmówca - jego reakcje niewerbalne (np. zmarszczenie czoła wskaże zdziwienie; określone gesty - wahanie; zawieszony głos - smutek). Za wypowiedzianymi słowami kryją się ukryte intencje. A przede wszystkim rozmówcy mają szansę zrealizować jedną z najważniejszych potrzeb człowieka: potrzebę ważności. Te elementy zanikają w momencie, gdy jedna strona co chwilę zerka na klawiaturę bądź coś na niej wstukuje. W tym momencie, to sms, a nie drugi człowiek, staje się elementem pierwszoplanowym, zaś rozmówca przechodzi w tym momencie do tła. I nawet jeśli za chwilę znowu spotka się z zainteresowaniem, bezpośredniość i intymność takiej komunikacji została zaburzona. Tymczasem powszechną sytuacją w rodzinach jest ciągła obecność w dwóch światach: smsujemy w trakcie kolacji wigilijnej czy nawet - co opisuje Shirley Turkle w książce pod znamiennym tytułem „Samotni razem” (2013) - w czasie pogrzebu. Będąc równocześnie w dwóch światach, w żadnym nie jesteśmy na sto procent. I mimo że siedzimy razem, jesteśmy tak naprawdę sami.

Przebieg lekcji nr 2:

1. Sprawdzenie obecności.

2. Wprowadzenie do projekcji filmu:

Pokazanie skrajności: młodzież świetnie radzi sobie z techniką, ale jest zupełnie zagubiona w zarządzaniu własnymi emocjami; umiejętność doskonałego radzenia sobie z technologiami **poзоруje przekonanie**, że młodzi równie dobrze potrafią radzić sobie z własnymi emocjami. Może to prowadzić w konsekwencji do dramatycznych skutków.

3. Pokaz filmu „Tożsamość w Internecie”.

4. Omówienie filmu (dyskusja):

- Czy sytuacje pokazane w filmie są wam znane?
- Czy sprawdzacie czyje zaproszenie przyjmujecie, np. na Facebooku?
- Jak zareagowałibycie na zaproszenie Kurczaka Małego?
- Czy wasza decyzja uzależniona byłaby od zachowania waszych znajomych?

5. Dyskusja.

Nauczyciel wprowadza pojęcie cyberprzemocy:

Propozycja, aby nauczyciel nawiązał do zachowań oraz wypowiedzi uczniów z reportażu, którzy wykorzystali internet do negatywnych zachowań i poprzez ten opis wprowadził pojęcie cyberprzemocy.

CYBERPRZEMOC - przemoc przy użyciu internetu, telefonu komórkowego czy innej technologii; są to wszelkie informacje naruszające prawo jednostki do zachowania twarzy w życiu społecznym, a więc grożenie, nękanie, zastraszanie, ośmieszanie lub inne zachowanie w jakiś sposób krzywdzące człowieka;

6. Podsumowaniem dyskusji na temat zagadnień poruszanych w filmie:

każdy człowiek, a więc także, a może szczególnie, nastolatek - by mieć zapewnione poczucie bezpieczeństwa - potrzebuje jasnych i przewidywalnych reguł, wyraźnie wyznaczonych granic, a równocześnie poczucie oparcia w świecie dorosłych. Tymczasem życie w równoległych rzeczywistościach z różnych powodów ten fundament podważa. Życie społeczne w rzeczywistej przestrzeni porządkowane jest przez reguły życia społecznego, których głównym celem jest ochrona „twarzy” drugiego człowieka. Kultura wypracowała w tym celu szereg strategii grzecznościowych, mających na uwadze potrzebę zachowania godności jednostki. W wirtualnym świecie, w którym nie dochodzi do spotkania twarzą w twarz, w którym człowiek nie widzi reakcji niewerbalnych swojego rozmówcy, to właśnie społeczna potrzeba zachowania twarzy zostaje naruszana przez niewybredne komentarze czy inne akty cyberprzemocy.

Co więcej, zjawisko cyberprzemocy jest na tyle świeże, a równocześnie przybiera na tyle szeroki zasięg, że nie zdążyliśmy jeszcze przygotować strategii i procedur radzenia sobie z nim. Tymczasem - jak wynika ze statystyk prowadzonych przez organizacje, które zajmują się walką z prześladowaniami w internecie - z powodu nękania w sieci od 2010 r. życie odebrało sobie 34 dzieci. W Polsce ofiarami bezpośrednich ataków w sieci padło 29 proc. osób do 20 lat oraz aż 36 proc. mających od 12 do 16 lat. Fundacja Dzieci Niczyje i Gemius ustaliły, że 52 proc. polskich internautów w wieku 12–17 lat przyznało, że za pośrednictwem internetu lub komórki miało do czynienia z przemocą werbalną. Niemal połowa doświadczyła wulgarnego wyzywania (47 proc.), co piąty poniżania, ośmieszania i upokarzania (21 proc.), a co szósty straszenia i szantażowania (16 proc.). Werbalne ataki dotyczą tych przestrzeni, które u młodego człowieka dopiero budują poczucie własnej wartości. Atakowany jest często wygląd zewnętrzny ze szczególnym uwzględnieniem płciowości i seksualności, poglądy czy status społeczny. Jak podają cytowane badania, najwięcej werbalnej cyberprzemocy doświadczyli na Facebooku. Dalsze pozycje zajmują m.in. Twitter (28 proc.) i Ask.fm (26 proc.).

7. Propozycja dyskusji

PYTANIA DO MŁODZIEŻY

- Jak sądzicie, dlaczego ludzie hejtują w internecie? Co sprawia, że w wirtualnym świecie jest tyle wyzwisk, krytycznych komentarzy na temat drugiego człowieka, wulgarności?
- Jakie emocje czuje osoba, będąca obiektem ataku: bezsilność, złość, upokorzenie?
- Mówi się, że powodem cyberprzemocy jest możliwość zachowania anonimowości przez osobę, która tej przemocy się dopuszcza. A przecież często autor danych słów jest łatwy do zidentyfikowania. Co takiego jest w wirtualnym świecie, że człowiek czuje się w nim taki bezkarny?
- Czy zgadzacie się ze zdaniem, że „słowo może ranić bardziej niż kopniak“? Skąd taka moc języka?
- Który człowiek jest bardziej prawdziwy: ten z codziennego życia czy ten z internetu?

8. Podsumowanie – główny wniosek z lekcji:

Ludzie hejtują w internecie, bo w ten sposób wyrażają swój gniew, złość czy niezadowolenie. Internet jest wygodniejszy, gdyż pozwala im zachować anonimowość, a poza tym nie widzą bezpośredniej reakcji drugiej osoby.

Osoby, które są obiektem internetowej agresji, często mówią, że się tym nie przejmują, czy wręcz że nie czytają negatywnych komentarzy. Psychologowie zwracają uwagę, że tak naprawdę słowa w sieci ranią równie mocno, co w realnym świecie nie tylko ze względu na treść, ale też fakt, że w sieci większość komentarzy czy filmów jest ogólnodostępna. Poczucie bezsilności czy upokorzenia doświadczane jest więc na oczach tłumu anonimowych odbiorców.

Słowo może ranić równie mocno jak przemoc fizyczna, bo zostaje w świadomości ofiary na długo. Zdarza się, że z czasem ofiara zaczyna wierzyć w negatywne komentarze na swój temat albo odczuwać lęk przed sytuacjami społecznymi.

My w internecie i my w świecie rzeczywistym to cały czas my, tylko w każdym świecie pokazujemy inny aspekt samych siebie.

9. Propozycja zadania domowego:

W kontekście obejrzanego filmu i dyskusji lekcyjnej, napisz rozprawkę na jeden z trzech podanych tematów. Tekst zilustruj własnymi przykładami.

* Co zyskujecie dzięki internetowi a co tracicie?

* Co poradzilibyście przyjacielowi, który nigdy nie korzystał z internetu?

Co powinien zrobić, a na co uważać?

* Gdybyście to wy mogli ustanowić prawo dotyczące hejtowania w sieci, jakie zachowania byłyby karalne?

UWAGA: W temacie cyberprzemocy, niezwykle przydatny dla nauczyciela jest raport przygotowany przez fundację Dzieci Niczyje pt. „Jak reagować na przemoc w sieci”, dostępny bezpłatnie na stronie **www.fdn.pl**

BIBLIOGRAFIA:

Turkle, S. (2013). *Samotni razem*. tłum. Małgorzata Cierpisz;

Brandt, R. *Potęga Google'a*. tłum. Jacek Żuławnik;

wykłady TED http://www.ted.com/search?cat=ss_all&q=internet

filmy:

Jak nas śledzi i działa Google?

Fenomen facebooka. Facebook follies (2001)

Mark Zuckerberg. Prawdziwa twarz Facebooka / Mark Zuckerberg: Inside Facebook (2012)